

Ekstemporāli pagatavoto zāļu nepieciešamība Latvijas aptiekās

*Olga Kiseļova¹, Sigita Čulkstena^{1,2}, Baiba Mauriņa¹,
Venta Šidlovska¹*

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Zāļu formu tehnoloģijas katedra, Latvija

² SIA "Insbergs" Dzirciema aptieka, Latvija

Ievads. Zāļu pagatavošana ir senākā aptiekas funkcija, kas ir saglabājusies līdz mūsdienām. Saskaņā ar 2011. gada 2. augusta Ministru kabineta noteikumu Nr. 610 "Aptieku un aptieku filiāļu izvietojuma kritēriji" 4. un 6. punktu, atverot vai pārvietojot vispārēja tipa aptieku vienas apdzīvotas vietas robežās, 500 metru rādiusā nedrīkst atrasties aptieka, kurā izgatavo zāles. Šādā veidā Latvijas likumdošana atbalsta ekstemporālo zāļu pagatavošanu. Konkurences apstākļos speciālās darbības nosacījums – zāļu izgatavošana – ir kļuvis par priekšrocību. Bet vai zāļu izgatavošana ir nepieciešama, ja tirgū pieejami tik daudzi rūpnieciski ražoti medikamenti? Šis jautājums ir svarīgs, lai saprastu, kādā virzienā zāļu gatavošana Latvijā varētu attīstīties, jo šobrīd Latvijā nav izstrādāti kvalitātes standarti ekstemporālo zāļu pagatavošanai.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir izpētīt Dzirciema aptiekas ekstemporālo receptūru 2016. gada jūnijā, novembrī un decembrī, noskaidrot, kādu specialitāšu ārsti visvairāk izraksta ekstemporālās receptes un kādas zāļu formas ir vissastopamākās. Lai iegūtu objektīvāku problēmas skatījumu, iegūtie dati ir salīdzināti ar citu aptieku datiem. Darbā analizētas Dzirciema aptiekas receptes un "Ekstemporālās receptūras kvalitātes pārbaudes žurnāli", Zāļu valsts aģentūras (ZVA) interneta vietnē pieejamā informācija, ar farmācijas nozari saistītie likumi un Ministru kabineta noteikumi, brīvpieejas dati no LU, RSU bakalaura un maģistra darbiem.

Rezultāti. 2016. gada jūnijā Dzirciema aptiekā saņemtas 329 ekstemporālās receptes, novembrī 356 un decembrī 341 recepte. Populārākās zāļu formas bija deguna pilieni, ziedes un suspensijas. Triju mēnešu laikā pagatavoti 328 deguna pilieni, 297 ziedes un 226 suspensijas. Deguna pilienus biežāk izraksta rudens un ziemas mēnešos – novembrī 132 receptes, decembrī 133 receptes, savukārt vasaras mēnešos skaits ievērojami samazinājās – jūnijā tikai 63 receptes. Ziežu skaits pētītajā periodā bija praktiski nemainīgs – jūnijā 102 ziežu receptes, novembrī 98 un decembrī 97 receptes. Novembrī un decembrī pagatavoto suspensiju skaits gandrīz neatšķiras – novembrī izgatavotas 65 suspensijas, decembrī 62 suspensijas. Jūnijā to skaits pieauga – 99 receptes. Retāk izraksta šķīdumus, pulverus un supozitorijus. Triju mēnešu laikā izgatavoti 112 arīģi lietojami šķīdumi, 32 iekšķīgi lietojami šķīdumi, 8 arīģi lietojami pulveri, 18 iekšķīgi lietojami pulveri un 5 supozitoriji. Jūnijā saņemtas 47 arīģi lietojamo šķīdumu receptes, novembrī un decembrī mazāk – 39 un 26 receptes. Visvairāk recepšu Dzirciema aptieka saņēma no ģimenes ārstiem, otorinolaringologiem, dermatovenerologiem un ķirurgiem. Ģimenes ārsti izrakstīja 282 receptes, otorinolaringologi 249, dermatovenerologi 226 un ķirurgi 103 receptes. Salīdzinājumam – Līvānu centra aptiekā no 2015. gada janvāra līdz 2015. gada decembrim saņemtas tikai 399 receptes. Populārākās zāļu formas ir līdzīgas – deguna pilieni (32%) un ziedes (37%). Arī šajā aptiekā visvairāk ekstemporālās receptes izraksta ģimenes ārsts, taču iedzīvotāju skaita un ārstu pieejamības dēļ pagatavoto recepšu skaits ir salīdzinoši mazāks.

Secinājumi. Pētījuma rezultāti rāda, ka zāļu izgatavošana aptiekā ir sabiedrībai nepieciešams pakalpojums. Daudzām ekstemporālajām zālēm nav rūpnieciski ražotu analoģu. Pēc ZVA datiem, 2017. gada janvārī Latvijā ir 797 aptiekas, no tām 403 aptiekām licences pielikumā ir norādīts speciālās darbības nosacījums – zāļu izgatavošana aptiekā. Iegūtie dati liecina, ka kvalitātes standarti ir vajadzīgi, jo šis pakalpojums ir neatņemama farmaceitiskās aprūpes sastāvdaļa.